Jari Poromaa
tietohallintojohtaja
jari.poromaa@varha.fi
puh. 040 635 8575

Asiantuntijalausunto

27.2.2024

Tarkastusvaliokunnan kuulemistilaisuus 27.2.2024

Asia: K 19/2023 vp Valtiontalouden tarkastusviraston vuosikertomus eduskunnalle 2023

Aihe: Valiokunnalla on parhaillaan käsittelyssä VTV:n vuosikertomus eduskunnalle 2023, K 19/2023 vp. Tässä yhteydessä valiokunta on kiinnostunut kuulemaan tarkemmin sosiaali- ja terveydenhuollon digitalisaatiosta ja erityisesti asiakas- ja potilastietojärjestelmien sekä digitaalisen asioinnin kehittämisestä hyvinvointialueilla.

Yhteenveto

A. Ekosysteemit
Asiakas- ja potilastietojärjestelmien (APTJ) sekä digiasioinnin ratkaisuiksi on muodostunut muutama eri toimittajan luoma alusta (*platform*). APTJ-ekosysteemejä on Suomen markkinoilla jatkossa 5, merkittäviä digiasiointiratkaisuja 3-4.

B. Kansallinen yhteiskehittäminen ja DigiFinlandin rooli
Tärkeämpää kuin kansallisen tason yhteishankinta tai YTA-alueen yhteentoimivuus, on jatkaa alueiden yhteiskehittämisen toimintamalleja, joissa ekosysteemitasolla yhtenäistetään ratkaisujen toimivuutta, käytettävyyttä ja palvelutuotannon toimintamalleja. DigiFinlandin tulisi keskittyä portaali- ja "eteis"-palveluiden sijasta standardien, tietomallien, viitekehysten, suositusten ja soveltamisohjeiden tuottamiseen siltä osin kuin ne eivät vielä ole THL:n tai ministeriöiden agendalla. Kanta-palveluiden kokonaisuutta tulee kehittää niin, että kansallisesti välttämättömät yhteiset palvelut ovat hyödyllisiä myös hyvinvointialueiden ammattilaisten operatiivisessa käytössä.

C. Hankerahoitus
Eri valtionavustusmekanismeihin perustuva hanketyyppinen rahoitusmalli ei edistä kestävää ICT-muutoksen läpiviemistä ja digitalisaation kehittämistä. Toimintaa tulisi ohjata yhdellä rahoituskanavalla ja osana hyvinvointialueiden käyttötaloutta, jotta ICT-kehittämistyö olisi pitkäjänteistä ja olisi alusta alkaen osa alueen suunnitelmallista palvelutuotantoa.

1. Vastaako digitalisaation tämänhetkinen kansallinen ohjaus hyvinvointialueen tarvetta?

Kansallinen ohjaus määrittää hyvin tavoitteita strategiatasolla. Mm. *Sosiaali- ja terveydenhuollon digitalisaation ja tiedonhallinnan strategian 2023–2035*[1] valmistelussa kuultiin kattavasti hyvinvointialueita ja toimeenpanosuunnitelman painopisteet vastaavat hyvin hyvinvointialueen tavoitteita ja suunnitelmia. Kansallisen ohjauksen painopisteet jäävät kuitenkin liikaa periaatetasolle. Huomiota tulisi kiinnittää jatkossa enemmän toteutusten käytännön edistämiseen, ohjausmalliin ja rahoituksen rakenteeseen.

[1] https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/165288

2. **Onko asiakas- ja potilastietojärjestelmien järjestelmien yhteensovittamisessa ollut ongelmia hyvinvointialueella?**

   Varsinais-Suomen hyvinvointialuetta lähdettiin luomaan 34 eri organisaation ja 47 eri asiakas-potilastietojärjestelmäversion hajanaisesta kokonaisuudesta. Järjestelmien määrä saatiin pudotettua 1.1.2023 mennessä 14:ään ja kuluvan kevään aikana kilpailutusten ja hankintapäätösten valmistuttua tavoite on yhdistää järjestelmät kolmeen pääkokonaisuuteen: 1) asiakastietojärjestelmä (sosiaalihuolto), 2) perusterveydenhuollon potilastietojärjestelmä ja 3) erikoissairaanhoidon potilastietojärjestelmä. Lisäksi käyttöön jää täsmäsovelluksia mm. lasten ja nuorten klinikan sekä päivystyksen käyttöön. Eteneminen on ollut suunnitelman mukaista. Hidastava tekijä on ollut useiden laajojen muutosten yhtäaikaisuus: resursseja ei ole riittänyt kaikkien prioriteettihankkeiden nopeaan toteuttamiseen.

3. **Miten yhteentoimivuus voidaan jatkossa turvata sekä hyvinvointialueen että yhteistyöalueen sisällä?**

   Hyvinvointialueen nykyisten suunnitelmien painopiste on alueen toiminnan yhtenäistämisessä. Järjestelmien alueellisen yhteentoimivuuden varmistaminen on välttämätöntä palveluiden sujuvan toteuttamisen takaamiseksi. Yhteistyöalueella yhtenäistämismahdollisuuksia kartoitetaan aktiivisesti, mutta alueiden olemassa olevan järjestelmäarkkitehtuurin takia pääjärjestelmien elinkaaren hallinnassa paikallisen palvelutuotannon sujuvuus ohjaa suunnitelmia enemmän kuin YTA-alueen yhteentoimivuus. Yhteentoimivuus pyritään takaamaan luomalla palvelutuotannon ja erillisten järjestelmien tueksi tekninen orkestrointikerros. Länsi-Suomen yhteistyöalueella alueiden IT-kehittämisen ja jatkuvien palveluiden tukena toimii yhteinen in-houseyhtiö 2M-IT Oy, jonka avulla yhteentoimivuutta on saatu edistettyä yhteisillä hankinnoilla ja kehittämishankkeilla. Digiasiointialusta mm. kilpailutettiin yhdessä Satakunnan hyvinvointialueen kanssa[2].

4. **Onko alueella tarvetta investoida lähivuosina asiakas- ja potilastietojärjestelmien kehittämiseen? Jos investointitarvetta on, missä määrin yhteistyötä tehdään muiden hyvinvointialueiden kanssa?**

   Kevään 2024 aikana tehdään hankintapäätökset uusien yhtenäisten asiakas- ja potilastietojärjestelmien hankinnasta. Hankintojen ja käyttöönottoprojektien kustannukset tulevat Varhalla olemaan vuosien 2024-2028 aikana 14,2 – 18,6 MEUR. Yhteistyö muiden alueiden kanssa tulee tapahtumaan alustojen ja ekosysteemien mukaisissa yhteiskehittämisfoorumeissa. Yhteiskehittämisen kustannukset tulevat olemaan järjestelmäkohtaisesti isoille alueille miljoonaluokkaa vuosittain. Suomeen tullee tässä vaiheessa jäämään 5 merkittävää ekosysteemiä asiakas- ja potilastietojärjestelmille: 1) Apotti (EPIC), 2) Esko, 3) CGI:n Uranus/Omni, 4) TietoEvryn Lifecare ja 5) Mediconsultin Mediatri/Saga.

5. **Millaisia investointitarpeita alueella on muun digitaalisen asioinnin kehittämisessä? Missä määrin yhteistyötä tehdään muiden hyvinvointialueiden kanssa?**

   Varsinais-Suomen hyvinvointialue on kilpailuttanut yhdessä Satakunnan hyvinvointialueen kanssa yhteishankintayksikkö 2M-IT Oy:n kautta digiasiointialustan. Alustan käyttöönotto tapahtuu syksystä 2024 alkaen. Hankinnan, käyttöönoton ja jatkokehittämisen kustannukset tulevat 2024-2028 olemaan arviolta 4,7MEUR.

6. **Miten ICT-investoinnit rahoitetaan?**

   Varhan ICT-investointeihin on ollut käytettävissä
   - valtiovarainministeriön ICT-avustus (valtionavustus sote- ja pelastustoimen uudistuksen välttämättömiin, vuosina 2022-2023 toteutuviin, ICT-valmistelukustannuksiin (VN/23341/2022); myönnetty rahoitus 2022: 10,3 M€),

[2] https://2m-it.fi/ajankohtaista/uusi-alusta-mahdollistaa-digitaalisten-asiointipalveluiden-laajentamisen-satakunnan-ja-varsinais-suomen-hyvinvointialueilla/

- valtiovarainministeriön yleinen valmistelurahoitus (valtionavustus hyvinvointialueiden ja HUS-yhtymän toiminnan valmisteluun (VN/14629/2021); myönnetty rahoitus 2021: 23,3 M€),
- sosiaali- ja terveysministeriön ICT-muutosrahoitus (valtionavustus sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen uudistamiseen liittyvään ICT-muutokseen (VN/27024/2021); myönnetty rahoitus 2021: 19,2 M€),
- toiminnan vakiinnuttamisrahoitus (valtionavustus hyvinvointialueen, Helsingin kaupungin ja HUS-yhtymän toiminnan vakiinnuttamiseen ja kehittämiseen vuosina 2023-2025 (VN/9666/2023); Varhalle myönnetty 30 M€, josta ICT-investointeihin suunniteltu käytettäväksi 9M€) ja
- kestävän kasvun ohjelma (RRP) (myönnetty kuluvalle kaudelle ICT-investointeihin 3,9MEUR).

Lisäksi käyttötalousvaroista on ohjattu ICT-kehittämiseen ja –investointeihin varoja silti osin kuin tarpeet ovat olleet välttämättömiä mutta eivät muiden rahoitusmekanismien ehtojen mukaisia.

7. Miten näette Digi Finland Oy:n roolin digitalisaation tukemisessa?

Kansallinen yhteiskehittäminen on välttämätöntä kustannustehokkuuden varmistamiseksi. Yhteisesti pitää toteuttaa vain niitä asioita, joissa kansallinen yhteistyö tuo lisäarvoa. Yhteiskehittäminen ei saa olla hidaste. Kansalaisille tarjottavista ”eteispalveluista” pitää siirtyä enemmän ammattilaisten työn avittamiseen. Kansallisen yhteiskehittämisen tulisi keskittyä standardien, tietomallien, viitekehysten, suositusten ja soveltamisohjeiden tuottamiseen siltä osin kuin ne eivät vielä ole THL:n tai ministeriöiden agendalla. Kanta-palveluiden kokonaisuutta tulee kehittää niin, että kansallisesti välttämättömät yhteiset palvelut ovat hyödyllisiä myös hyvinvointialueiden ammattilaisten operatiivisessa käytössä.